

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้นำระบบการส่งโทรทัศน์ เข้ามาใช้ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2498 (สุวิทย์ ทวีงกูชเคนทร์ 2526 : 77) เป็นต้นมา ทำให้ประชาชนทั่วไปได้รับความบันเทิง และความรู้ในแง่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เนื่องจากโทรทัศน์เปรียบเสมือนการนำหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ และวิทยุ มารวมกัน เพราะฉะนั้นการชมโทรทัศน์จึงก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ววิธีหนึ่ง เพราะในสถานการณ์การเรียนรู้ใด ๆ ก็ตาม ถ้ายังเราประสาทสัมผัสมากชนิดเท่าใด ผู้เรียนย่อมเรียนรู้ได้เร็ว เข้าใจได้ดี และสามารถจดจำได้นานยิ่งขึ้น (ชม ภูมิภาค 2516 : 63)

4 จ

เป็นที่ทราบทั่วไปว่า โทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับสมาชิกทุกคนในครัวเรือนมากกว่าสื่ออื่น ๆ (Patricia McCormack 1985 : 15) จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่อิทธิพลของโทรทัศน์ย่อมจะต้องมีมาก เพราะผู้ชมสามารถนั่งดูอยู่ที่บ้าน ในครัว หรือมุมใด ๆ และผู้ชมจะอยู่ในสถานการณ์ใดก็ได้ โดยไม่ต้องเสียค่าชม ไม่ต้องเสียเวลาแต่งตัวออกนอกบ้านไปหาดูจากที่อื่น อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้ว ผู้ชมโทรทัศน์ มักเป็นเด็กมากกว่าผู้ใหญ่ ซึ่งอาจเป็นด้วยเหตุที่ว่าผู้ใหญ่มีกิจกรรมอื่น ๆ ที่ต้องทำมากมายหลายอย่าง ดังนั้นผู้ที่ใช้เวลาในการชมโทรทัศน์จึงเป็นเด็กเสียส่วนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาเย็นจนถึงหัวค่ำ รวมทั้งวันหยุดประจำสัปดาห์ (Lesser 1975 : 14)

ด้วยเหตุที่โทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อเยาวชนมากที่สุด ซึ่งเยาวชนนั้น เป็นผู้ที่อยู่ในวัยเติบโต เป็นวัยที่สมควรปลูกฝังทัศนคติ และให้แบบอย่างที่ดี แต่เมื่อพิจารณารายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก หรือจัดทำเพื่อเด็กนั้น มีน้อยมาก จากการสำรวจ และวิจัย (จุมพล รอดคำดี และ อรทัย ศรีสันติสุข 2525 : 2) พบว่านับตั้งแต่ประเทศไทยมีสถานีโทรทัศน์เป็นสถานีแรกจนกระทั่งทุกวันนี้ มีรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ผลิตในประเทศไทยไม่ถึง 20 รายการ และเป็นที่น่าสังเกตว่า ประเทศไทยยังไม่มี การทำการทุนออกฉาย โดยเฉพาะ เลย

หน้า 1 (2526) ผู้เขียน: อ. สุภากร สว่างวงศ์

ซึ่งผิดกับต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น มีการลงทุนทำการดูสำหรับเด็กสูงมาก นอก
 จากนั้นยังได้มีผู้วิเคราะห์รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพ
 4 สถานี ในเดือน มกราคม พ.ศ. 2524 (นิกส์สาร 2524 : 11) ว่าเวลาที่ใช้ในการออก
 อากาศของทั้ง 4 สถานีรวมกัน ปรากฏว่าจากการออกอากาศประมาณ 253 ชั่วโมงใน 1
 สัปดาห์ มีรายการสำหรับเด็กเพียง 20 ชั่วโมง 30 นาทีเท่านั้น อาจเป็นได้ว่า รายการ
 สำหรับเด็กทางโทรทัศน์ในเมืองไทยเพิ่งจะคืนตัวขึ้นมาในระยะไม่กี่ปีมานี้เอง แต่อย่างไรก็
 ตามได้มีผู้จัดรายการหลายคนพยายามจัดรายการสำหรับเด็กในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น และหน่วย
 งานแรกที่ริเริ่มก่อนใคร ๆ คือ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัด
 รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กหลายรายการ เช่น เสาร์สโมสรร เพื่อนของเด็ก ซึ่งลักษณะของ
 รายการดังกล่าวจัดอยู่ในประเภทหลากหลายในเนื้อหาสาระเดียวกัน (Variety show) และ
 ได้รับความสำเร็จไม่น้อย หลังจากนั้นเอกชนได้เริ่มเข้ามามีบทบาท แต่ส่วนใหญ่ลักษณะของราย
 การเป็นไปในรูปแบบของการให้ความบันเทิงแทบทั้งสิ้น เช่น นำเด็กร้องเพลง หรือละครเด็ก
 มีหุ่นเชิดมือ เป็นต้น

①
 ②
 ③
 ④
 ⑤
 ⑥
 ⑦
 ⑧
 ⑨
 ⑩
 ⑪
 ⑫
 ⑬
 ⑭
 ⑮
 ⑯
 ⑰
 ⑱
 ⑲
 ⑳
 ㉑
 ㉒
 ㉓
 ㉔
 ㉕
 ㉖
 ㉗
 ㉘
 ㉙
 ㉚
 ㉛
 ㉜
 ㉝
 ㉞
 ㉟
 ㊱
 ㊲
 ㊳
 ㊴
 ㊵
 ㊶
 ㊷
 ㊸
 ㊹
 ㊺
 ㊻
 ㊼
 ㊽
 ㊾
 ㊿

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในแง่เนื้อหาสาระแล้วจะพบว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กแล้ว ยังคงดำเนินไปในรูปแบบบันเทิงเป็นส่วนใหญ่ ขณะเดียวกันบางรายการจะมุ่งไปใน
 ด้านการผลิตรายการ เช่น การสอนเด็กร้องเพลง ซึ่งมักจะจัดและนำเด็กมาฝึกซ้อมก่อน โดย
 ไม่เปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเองตามธรรมชาติ หรือแม้แต่การเล่นเกม จึงเป็นการฝึ
 ความรู้สึกของผู้ชมการแสดงออกตามธรรมชาติ และไร้อย่างเดียวของเด็กจะสร้างความประหล
 ใจให้คนดูได้มากกว่า บางรายการก็ใช้คำพูดเป็นทางการมากเกินไป ทำให้ผู้ชมรู้สึกเคร่ง-
 เครียดในบางครั้ง และไม่เกิดความรู้สึกร่วมกับรายการนั้น ๆ แต่บางรายการก็ใช้สำนวน-
 ภาษาที่ไม่เหมาะสม เช่น แสลงหรือพยายามคิดคำที่มีเสียงแปลกใหม่ขึ้นมา ซึ่งมีไม่น้อยที่ออก
 เสียงผิดหลักภาษาเพื่อให้เกิดความขบขัน พิธีกรหรือผู้ดำเนินรายการเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
 ยิ่งองค์ประกอบหนึ่ง เพราะสามารถทำให้เด็กติดตามรายการได้เป็นอย่างดี พิธีกรนั้นไม่จำ-
 เป็นต้องรูปร่างหน้าตาดีมากเสมอไป แต่ต้องมีความสามารถในการพูดจา หรือมีความสามารถ
 ในทางนาฏศิลป์ที่จะสร้างความสนใจให้แก่เด็ก แต่ถ้าแสดงออกมากเกินไปก็อาจทำให้เครียด
 ได้เช่นเดียวกัน หรือถ้าพิธีกร แสดงตลกไปกษาดลเวลาเด็กอาจจะชอบใจ แต่ต้องคำนึงถึง

ว่าเด็กจะได้ประโยชน์อะไรหรือไม่ หากให้เด็กได้เป็นพิธีกรบ้าง ก็น่าสนใจไม่น้อย เพราะเด็กชอบดูพฤติกรรมของเด็กด้วยกันเอง ทำให้เด็กรู้สึกมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วพิธีกรต้องมีพื้นฐานความรู้ทั่วไป เป็นอย่างดีพอที่จะวินิจฉัยความผิดที่อาจเกิดขึ้นในรายการได้

การเตรียมรายการจึงเป็นสิ่งจำเป็น ไม่ว่าจะป็นรายการที่นำเด็ก ๆ มาร่วมรายการหรือไม่ก็ตาม เนื่องจากผู้ชมที่เป็นเด็กมักไม่สามารถคงอารมณ์ร่วมอยู่ได้นานนัก หากการแสดงไม่ราบรื่น ซึ่งเด็ก ๆ นั้นช่างจำ ช่างเลียนแบบ และดูซึมสิ่งที่ชมได้ง่าย ดังนั้นผู้จัดรายการที่ดีจึงควรคำนึงถึงคุณค่า และคุณภาพของรายการสำหรับเด็กประกอบกันไป

เมื่อมุ่งหวังที่จะจัดรายการโทรทัศน์ให้ผู้ชมเป้าหมายซึ่งเป็นเด็กนั้น ควรคำนึงถึงข้อเท็จจริงในเรื่องวัยของเด็กอีกด้วย เพราะวัยต่างกันจะมีความสนใจ และพัฒนาการทางการรับรู้ที่ต่างกันออกไป แคลปเปอร์ (Klapper 1960 : 50) กล่าวว่า "บุคคลจะเลือกรับสารที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ และไม่รับสารที่ไม่ตรงกับทัศนคติ หรือความคิดเห็นของตน ดังนั้นจึงจำเป็นในการที่จะต้องทราบความสนใจของผู้ฟังที่เราต้องการส่งสารไปถึง เพื่อให้สารที่ส่งไปนั้นถูกใจ และที่สำคัญคือ การที่เราจะเกิดความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นั้น จะต้องมีเหตุจูงใจอันจะนำไปสู่ความสนใจในที่สุด และการที่เด็กจะมีความสนใจในรายการที่จัดสำหรับเด็กโดยเฉพาะมากน้อยแค่ไหนก็ย่อมจะต้องมีองค์ประกอบที่เป็นตัวจูงใจในการเลือกชมรายการนั้น ๆ ด้วยเสมอ ๗๐ แก้ว ๙ (๙)

๑) จากการวิจัยของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก และนิตยสารวงการ (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 2526 : 76-80) ได้สำรวจความคิดเห็น ทัศนคติของเด็กนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปีที่กำลังศึกษาดังแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ที่มีต่อรายการโทรทัศน์ที่เด็กชอบมากที่สุด ผลปรากฏว่ารายการการ์ตูน เป็นรายการที่เด็กชอบมากที่สุด รองลงมาคือ ภาพยนตร์จีน ส่วนรายการสำหรับเด็กนั้น เป็นอันดับสาม และรายการสารคดีเป็นอันดับสี่ การ์ตูนที่เด็กชอบมากที่สุด คือ ป๊อปปาย ทั้งนี้เพราะเป็นการ์ตูนที่มีเทคนิคต่าง ๆ ดีเป็นมาตรฐาน และโครงเรื่องสอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกของผู้ชมที่อยู่ในวัยเด็ก ส่วนภาพยนตร์จีนเป็นรายการภาพยนตร์ชุดที่มีผู้ใหญ่อติดตามชมอยู่แล้ว และเพื่อภาพยนตร์จีนเป็นภาพยนตร์ประเภทการต่อสู้แบบใช้กำลังภายใน

ซึ่งค่อนข้างเร้าความสนใจในการเล่นของเด็กที่มักจะเลียนแบบมาเล่นกันในภายหลัง ส่วนรายการแสดงทางโทรทัศน์ โดยเฉพาะรายการสำหรับเด็กนั้น รายการสโมสรมิ่งน้อยได้รับความนิยมจากเด็กสูงสุด อาจเป็นเพราะรายการนี้มุ่งที่จะจัดให้กับเด็กช่วงวัย 6-12 ปี ได้รับชมมากที่สุด และยังเน้นด้านรูปแบบและการบันเทิงที่ทันสมัยตามแฟชั่นของผู้ใหญ่ หรือกำลังเป็นที่นิยมในหมู่วัยรุ่น เพื่อตัดแปลงเข้ามาใช้กับรายการ ส่วนรายการประเภทสารคดีที่เด็กชอบมากที่สุด คือ รายการซิงเกอร์ใหม่ ซึ่งเป็นรายการสารคดีเกี่ยวกับสัตว์ การที่เด็กสนใจในรายการดังกล่าว น่าจะเป็นเพราะความสนใจอยากรู้อยากเห็นในสิ่งมีชีวิต ในระดับเทียบเคียงกับตนเอง อาจรวมทั้งความรู้สึกรักสัตว์ ซึ่งเป็นการรู้จักเริ่มต้นให้ความรัก กับสิ่งมีชีวิตรูปแบบอื่น ๆ อย่างไรก็ดี เทคนิคตลอดจนการสร้างที่ทำให้เหมือนได้เข้าไปรู้จักกับลักษณะโดยธรรมชาติของสัตว์อย่างใกล้ชิด และเป็นธรรมชาติที่สุด ก็มีผลสำคัญที่ทำให้รายการนี้ไม่เพียงแต่ดึงดูดผู้ชมที่เป็นเด็กเท่านั้น หากรวมทั้งผู้ใหญ่ด้วย รายการที่เด็กชมมากที่สุดนั้น เป็นรายการที่อยู่ในภาคเย็น หรือมีจะนั้นก็ เป็นรายการสำหรับครอบครัวในภาคเช้าของการออกอากาศในวันหยุด ทั้งวันเสาร์ และวันอาทิตย์

(Handwritten signature)

จากข้อมูลทีกล่าวนมาแล้ว เป็นเครื่องชี้ว่า รูปแบบลักษณะ เนื้อหาของรายการ วิธีการเสนอรายการ และช่วงเวลาในการเสนอรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก มีส่วนสำคัญในการทำให้เด็กเลือกชมรายการโทรทัศน์ แต่รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ผลิตโดยคนไทยบางรายการนั้น ผู้จัดเกือบจะไม่ได้ศึกษาพฤติกรรม และจิตวิทยาในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กมาก่อนเลย อีกทั้งไม่ได้มีการศึกษาถึงความต้องการและความสนใจของเด็กด้วย ดังนั้นจึงน่าจะมีการศึกษาว่ามีองค์ประกอบใดบ้างที่ทำให้เด็กสนใจต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เพื่อจะช่วยให้ผู้จัดสามารถผลิตรายการให้บรรลุเป้าหมายได้ และตรงกับความต้องการของเด็ก ขณะเดียวกันจะสามารถสอดแทรกสาระประโยชน์ไว้ในรายการนั้น ๆ โดยให้เป็นที่สนใจของเด็กด้วย และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อศึกษาว่าองค์ประกอบที่มีผลต่อความสนใจในรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เช่น องค์ประกอบทางด้านวิธีการเสนอรายการ ลักษณะและเนื้อหาของรายการ ช่วงเวลาในการเสนอรายการ ผู้ดำเนินรายการ สื่อการโฆษณา สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เป็นต้น จะมีผลต่อความสนใจของเด็กหรือไม่และมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้ทราบแน่ชัดว่า มีอะไรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

(Handwritten signature)

ใช้เป็นแนวทางพิจารณาในการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กให้บรรลุเป้าหมาย ตรงกับความต้องการ และความสนใจของเด็ก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีต่อความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

สมมุติฐานของการวิจัย

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ผลิตรายการ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และนักเรียนเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก สามารถตั้งสมมุติฐานของการวิจัยครั้งนี้ว่า องค์ประกอบที่มีผลต่อความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีองค์ประกอบต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้

1. วิธีการเสนอรายการ
2. ลักษณะและเนื้อหาของรายการ
3. ช่วงเวลาในการเสนอรายการ
4. ผู้ดำเนินรายการ
5. สื่อการโฆษณา
6. สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จำกัดอยู่ในขอบเขตดังต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำกัด เฉพาะนักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นประถมปีที่ 4, 5 และ 6 เท่านั้น เนื่องจากเป็นวัยที่ชอบดูโทรทัศน์มากกว่าเด็กระดับชั้นอื่น ๆ (Schramm 1964 : 5) และอีกประการหนึ่งนักเรียนระดับชั้นดังกล่าวจะมีอายุ

ระหว่าง 9-12 ปี จากการวิจัยของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับมูลนิธิ
เพื่อการพัฒนาเด็ก และนิตยสารวงการ (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ
ชาติ 2526 : 75-76) ได้ทำการสำรวจทัศนคติเด็กวัยเรียนที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปี ผล
จากการวิจัยปรากฏว่า กิจกรรมที่นักเรียนชอบทำมากที่สุดคือ ดูโทรทัศน์

2. องค์ประกอบที่จะศึกษานี้เป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อความสนใจในรายการโทรทัศน์
สำหรับเด็ก โดยจำกัดเฉพาะองค์ประกอบภายนอก เช่น วิธีการเสนอรายการ ลักษณะ
และเนื้อหาของรายการ ช่วงเวลาในการเสนอรายการ ผู้ดำเนินรายการ สื่อการโฆษณา
สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เป็นต้น การศึกษาครั้งนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางด้านเพศ
และฐานะความเป็นอยู่

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความสนใจ	หมายถึง	ความรู้สึกชอบหรือความพอใจที่มีต่อรายการโทรทัศน์ สำหรับเด็กและมีผลต่อการรับชมเป็นประจำ
รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก	หมายถึง	รายการโทรทัศน์ที่ผลิตด้วยจุดมุ่งหมายให้เด็กชมที่ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทั้ง 4 แห่ง ในกรุง- เทพมหานคร
ตัวแปร	หมายถึง	ข้อกระทง (item) ในแบบสำรวจรายการโทรทัศน์ สำหรับเด็ก และเป็นลักษณะที่มีผลต่อความสนใจของ เด็กชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร
องค์ประกอบ	หมายถึง	มิติของโครงสร้างที่มีผลต่อความสนใจของนักเรียน ชั้นประถมศึกษา ที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ในกรุงเทพมหานคร สามารถบรรยายได้โดยอาศัย ข้อกระทงในองค์ประกอบนั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การวิจัยนี้ทำให้ทราบองค์ประกอบที่มีผลต่อความสนใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานี และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก จะได้นำไปพิจารณาในการเสนอรายการ หรือผลิตรายการให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และความต้องการของเด็กซึ่งกำลังอยู่ในวัยศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย